

33757, II, B, 6,

Domain na tujem.

Doma in na tujem.

Povest iz preteklega stoletja.

Spisal

* * *

V Ljubljani.

Založil in izdal **Janez Glontini.**

1889.

I.

Bil je lep pomladen večer. Solnce je ravno zahajalo in z zadnjimi žarki zlatilo snežene planine nad Kamnikom. Mrak se vlega na zemljo in delavci se vračajo z dela domov. V Kamniku se oglasi večerni zvon, in pobožno snamejo stari in mladi svoja pokrivala in molijo. Tudi mlada deklica, ki sloni tam na odprtem oknu, prekriža se pobožno in moli; a njena molitev ni zbrana kakor sicer, kajti ozira se po ulici, kakor bi pričakovala nekoga.

«Kako dolgo ga ni!» vzdihne naposled. «Morda ga tudi ne bo! Kako mi je danes čudno pri srci; zdi se mi, da se nama pripeti nesreča. Bog daj, da bi se mi samó zdelo. Vender — —»

«Dober večer, Anica!» pravi prijazno mladi fant, ki je zavil iz Šutine v Zaprice in mahoma stal pri oknu. «Glej, kako dolgo me ni. Obečal sem ti, da pridem pred Marijinim zvonjenjem, in sedaj je že davno odzvonilo! Ali mi moreš oprostiti?»

«Oh, Ivan! Kako naj bi ti ne oprostila? Nekoliko sem bila res nejevoljna, ko te ni bilo tako dolgo. A če te pogledam, če zrem v tvoje bistro oko — pa zabljam vse.»

«Ti dobra dušica! Ali torej res še misliš name? Ali ne boš slušala Šebenikovega Cirila, ako pride kdaj?»

«Ivan! Kako moreš govoriti tako?» odvrne deklica nejevoljno. «Le toliko govorim ž njim, kolikor moram kot soseda, in le takrat, kadar se mu ne morem izogniti. Glej, kako misliš o meni.»

«Ne, Anica, ne; slabo ne mislim o tebi, in še nisem mislil nikdar. A misli si, da bi te moral zapustiti za delj časa, recimo za leto dnij —»

«Zapustiti?» vpraša deklica prestrašena. «Za leto dnij? Oh Bog, kaj bi počela sirota!»

«Umiri se, Anica! Saj nisem rekel, da te zapustim! In če bi te moral, Bog vé, kako težko bi mi bilo!»

«Torej vender!» vzdihne dekle, in si otrne solzo, ki se jej je prikazala v bistrih očeh.

«Anica,» pravi Ivan resno, «Anica, nekaj ti imam povedati. Ne vstraši se preveč! Saj je božja volja tako, in mi ne moremo predrugačiti ničesar. Samo to te prosim, ne jokaj premočno, kajti srce mi poka, ako te vidim

tako žalostno. Povedati ti hočem vse, samo obečati mi moraš, da ne boš jokala! Anica, ali obečaš?»

«Le govori!» odvrne dekcle plaho; «ne bom jokala!» Ali vidno jej silijo solze po licih, ki so bleda, oh tako bleda! Anica, še pred kratkim, malone najlepše dekcle v Kamniku, z lepimi črnimi očmi in cvetočimi lici, bledela je zadnje dni bolj in bolj. Kako bi Ivan ne zapazil njene tihe žalosti? Poznal je Anico že izza mladih let. Skupaj sta se igrala na dvorišči njegovega očeta. Skupaj hodila v goro in log. Anica se je razcvitala kakor mlada rožica, katero neguje skrbna roka. In taka roka jo je negovala res, bila je mila materina roka. Dokler je mislila mati, da sta si Anica in Ivan le prijazna, videla je rada, da je Ivan zahajal v njeno hišo; ko pa je zapazila, da si želi Ivan Anico za ženo, jelo jo je skrbeti. Poznala je njegovega očeta in vedela, da ne bi nikdar dopustil zveze Ivanove z Anico. Ivan je sin najbogatejšega moža daleč na okrog, ali Anica — če tudi dobro vzgojeno in pobožno dekcle, brez dote. In denar, denar, le ta je imel veljavo pri starem Planinšku; za kreposti se ni menil. Izbral je torej svojemu sinu za nevesto hčer svečarja Vodopivnika, ki sicer ni bila tako lepa kot Anica, a bo-

gata. «Roza ima veliko doto,» računil je Planinšek, «sinu dam tudi jaz toliko, da ga ne bo sram; na to si utegne napraviti trgovino in — — — no, slabši se mu ne bo godilo kot meni.» Mati Anična pa je vedela njegove misli in je pregovarjala hčerko, naj pozabi Ivana, «kajti, če bi te tudi hotel vzeti,» dejala je, «smel te ne bo.» In to je delo hudo Anici, ki še ni nikdar premišljala o tem; zato je gledela od dné do dné, in sedaj, ko jame Ivan tako resno govoriti, spomni se materinih besed, in bridke solze jej prisvetijo v očeh.

«Ali, Anica! Ravnokar mi obečaš, da ne boš jokala, in vender se hočeš utopiti v solzah! Utolaži se!» miri jo Ivan.

«Oh Ivan, jaz ne morem!» vzdihne ona. «Naj se zjočem, lažje mi bo.»

Ivan jej gleda na žalostni obraz, obriše jej grenke solze in pravi: «Anica, noč je. Ni, da bi govorila tako pozno na ulici. Pojdi k mami in vprašaj jih, če smem stopiti v hišo. Povedati vam imam veliko in to še nocoj.»

Anica zapre okno, in skoro se prikaže pri vratih postarna žena, ki velí Ivanu prijazno, naj vstopi. Vede ga v izbo, kjer je prižgala Anica svečo in pripravila stole.

Anična mati je bila stara kakih petdeset let; govorila ni dosti, a kar je govorila, bilo

je dobro premišljeno. Svojo jedino hčerko je ljubila nad vse. Njen rajni mož je bil nekdanj imovit trgovec; a v nesrečni kupčiji, v katero je bil tudi Planinšek zapleten, izgubil je vse. Ostalo mu je le toliko, da je kupil svoji družini hišico z vrtičem v Zapricah in jo popravil nekoliko. Skoro pa je jel hirati, in vzela ga je bleda smrt, predno je mogla vedeti Anica, kaj je izgubila v očetu svojem. Vsak dan je hodila potem z materjo na pokopališče in molila na grobu ljubljenega očeta. Najlepše cvetice ste z vrta presadile na grob, ki je bil bolj podoben cvetičnemu vencu nego gomili. S časoma se je umirila zapuščena gospá, Anico pa je ljubila bolj kot kdaj; ni je puščala v družčine, le Ivan je smel prihajati v njeno hišo; saj ga je poznala od nekdanj kot pridnega in pobožnega mladeniča.

«Ivan, dolgo vas že ni bilo pri nas!» pravi gospá Born in mu ponudi stol.

«Gospá, vi veste, da ne utegnem prihajati, kakor bi rad. Ali danes sem prišel, da vam povem, kaj se mi je zgodilo in kaj se še bo; pa bojim se govoriti radi Anice, katero hočejo kar vdušiti solze!»

«Ivan! Odkritosrčno vam povem, teh solz sem kriva jaz!»

«Kako to?» vpraša Ivan osupel.

«Glejte mojo Anico in pomislite, da jej je že devetnajst let, čas, da se bo treba možit. Jaz vas poznam, Ivan, in vem, da si jo želite za ženo —»

«Bog! da je res!» reče Ivan.

«No,» nadaljuje mati, «in vi je vender ne boste smeli snubiti, dasi bi jo vam dala rajši, kot vsakomur!»

«Kako pa veste to?» vpraša Ivan osupel.

«To vem, ker mi je pravil vaš lastni oče, da ne pripusti nikdar, da bi sin bogatega Planinška jemal za ženo Anico, ki ne prinese k hiši družega, nego blago dušo in čisto srce!»

«Žal, da so take očetove misli!» reče Ivan, potem pa vsklikne odločno:

«Anica! in vender boš moja ali pa nobena druga! Prisegel sem, da ti ostanem zvest, in ostanem ti zvest do smrti. Ne jokaj, Anica! Imam ti še mnogo povedati, a samo ne jokaj mi. Znano vam je, gospá, da smo danes vlekli srečke, in mene je zadela usoda, da sem potegnil — vojsko!»

«O Bog,» vzdihne Anica in si zakrije obraz.

Ivan pa reče rahlo:

«Anica, ne téži mi srca pri slovesu; nocoj sem morda zadnjikrat pri tebi! Glej, lahko bi bil ostal doma, lahko bi se bil od-

tegnil vojski in sovražnim kroglijam, a moral bi pozabiti tebe; prosil sem očeta, naj me odkupi; a zahteval je, naj te pozabim; ,če pustiš Anico in vzameš Rozo, kar precej ti dam denarjev in — rešen si. Drugače pa ne.' Zastonj sem ga prosil in se rotil — zaprl je duri in odšel. Glej torej, Anica, za te grem v boj! Preblaga si, da bi te dobil zastonj, moram te priboriti in za Boga, priborim te, ali pa me ne vidiš nikdar več. Če pa hoče usoda, da umrjem na vojski, moli za me in ne pozabi me nikdar, kakor jaz tebe nikdar ne bom!»

Anica ne more govoriti. S kalnimi očmi gleda nanj, bridka žalost jej stiska srcé. Napósled reče tiho: «Jutri? Moj Bog, jutri že!»

«Da, jutri na vse zgodaj! Jutri se ne vidiva več! Za osem ali deset mesecev se vrnem, in ti si moja, moja za vselej! Zdravstvuj, Anica, zdravstvujte, mati, da se zopet vidimo!» Še enkrat se ozre po Anici, stisne jej roko in hiti pod milo nebo. Skoro je doma, in pred podobo matere božje moli zase in svojo Anico. Ta pa ni mogla zaspiti; vedno je mislila na Ivana in molila zanj. Napósled zaspi, ali težke sanje jo vznemirjajo do jutra.

Priloga sem jo 14/7. 92.
7.10.

Priloga sem jo bila
28. / II. 99.

II.

Komaj priplava solnce na obzorje, nastane v Kamniku živahno gibanje; krepki mladeniči prihajajo od vseh strani in se zbirajo pred županovo hišo; mestni berič pa hodi oblastno po mestu in neusmiljeno razbija na véliki boben — on kliče kamniške fante na vojsko! Tudi Ivana vzbudi bobnov glas; posloví se od matere in očeta in hiti na zbirališče, kjer čaka nad tri sto za vojsko izbranih mladeničev iz mesta in okolice. Sedaj stopi župan iz hiše, opominja jih, naj ne žalujejo, «saj greste,» pravi, «za narod in domovino v boj! In če tudi padete na bojnem polji, ne bojte se tega, kajti, pasti za domovino je častno.» Tako in jednako jih oduševlja, in mladi fantje zavriskajo in stopijo po štirje in štirje v vrsto. Med prvimi je Ivan in pa Šebenikov Ciril, ki je tudi potegnil usodno srečko.

Šebenikov Ciril je imel Anico kaj rad, in hudo mu je delo, ko je videl, da se ga ogiblje; bil je pa predobrega srca, da bi se radi tega srdil. In skušal je Anico pozabiti,

kajti dobro mu je bilo znano, kako močno ljubi Ivana. Dasi težko, odrekel se jej je vendar popolnoma.

Sedaj prijezdi nekaj konjikov, ki se vstopijo pred prvo in zadnjo vrsto, in stari korporal z dolgimi brkami zapove: «Stopajte!» Dolga vrsta brambovcev stopa krepko za svojimi spremljevalci.

Na oglih stojé očetje in matere, z znanci in prijatelji in migajo odhajajočim v slovo. Tudi Vodopivnikova Roza stoji med radovednimi gledalci; a vstopila se je ravno na Šutini, da jej je moči videti Anico, ki s solznim očesom vihrá z majhnim robcem Ivanu v slovo. Zaničljivo se nasmehne Roza, videč, kako jej odzdravlja Ivan.

Gledalcem v Kamniku izginejo mladeniči skoro izpred očíj, in vse na Šutini je zopet prazno in mirno. Vodopivnikova Roza pa še vedno stoji na ulici in nepremično zrè na Anično okno, katero se je bilo zaprlo že zdavna. Sedaj se pa prebudi kakor iz sanj in zamrmra poluglasno: «Ivan bo moj, moj; le pozabi ga, Anica! Ti, ubožica, hočeš biti žena bogatemu Ivanu? Zanj je le bogata Roza Vodopivnikova!»

* * *

Stare mamice v Kamniku so zaprle skrbno duri za sabo, ko so bili brambovci odšli, in

dobro so pregledale vso hišo, če ni skrit v njej kak sovražnik. Kajti če sliši preprost človek o vojski, že misli, da je vsa dežela prenapolnjena s sovražniki, in da mora sedaj pa sedaj čuti o njih zločinstvih. Zato so se tudi tako bale skrbne gospodinje in so v hišo dospevše pokleknile pred sveto razpelo in iskreno molile zasè in ljubljene sinove svoje!

No, tako hudo sicer še ni bilo, in na Slovenskem še ni videl nihče sovražnika; tem bolj pa je razsajal v sosedni Italiji.

Znano je, da so Francozje v francoski revoluciji umorili svojega dobrega kralja Ludovika XVI. in kraljico Antonijo, hčer Marije Terezije, cesarice avstrijske. To grdo dejanje nakopalo je Franciji mnogo sovražnikov, in sosebno Avstrija se je pripravljala z vsemi močmi na boj, da bi kaznovala prevzetne Francoze. To bi se bilo Avstriji gotovo posrečilo, da niso dobili Francozje vojskovodje, ki je bil pozneje strah vsem narodom. Bil je to Napoleon Bonaparte.

Jedva 27 let star, prevzel je vrhovno poveljništvo francoske vojske na Laškem in ondi strašno razsajal; kamor je prišel on, tam je bila zmaga na njegovi strani, da, nekateri knezi se niti niso hoteli bojevati ž njim.

Tu se združi Avstrija z Rusijo, Turčijo in Anglijo in stopi kot braniteljica svete pravice na bojišče. Bilo je leta 1799.

Ko se je Avstrija združila z imenovanimi državami, jeli so nabirati vojake po vsi državi. Po mestih in trgih hodili so konjiki cesarski s srečkami. Kdor je bil star okolu dvajset let, moral je vleči, in če je potegnil vojsko, zapustil je dom in stariše in šel nad sovražnika. V tem času je bilo, ko je tudi Ivan moral zapustiti dragi svoj Kamnik, in še ljubšo svojo Anico.

Za tri ure prikorakajo mladi brambovci v Ljubljano. Hitro jih oblečejo v vojaško obleko, dadé jim puško in bajonet, in hajdi! — ves dan se morajo uriti v orožji. Kako so trpeli ti mladi ljudje! A človek se privadi vsemu, tudi najhujšemu! In če so morali trpeti, znali so tudi potrpeti. Čez mesec dnij vednega utrjenja in vežbanja ni bilo mladih vojakov več spoznati — tako so se izpremenili.

Kar pride z Dunaja povelje, naj odrinejo nemudoma novinci na Laško. Ljubljana je bila ž njimi kar napolnjena in sedaj pridejo še s Koroškega, Štirskega in Hrvaškega nove čete pešcev in konjikov. Za sv. Petra cerkvijo je bilo, kakor daleč je segalo oko, polno belih vojaških šatorov. In vsa ta ne-

brojna množica odrine koncem meseca malega travna iz Ljubljane in hiti po tržaški cesti proti Laškemu. Po dolgem in težavnem potu dospó na Laško, čegar krasota slovi povsod; mi pa se vrnimo v Kamnik, kjer žaluje uboga Anica po Ivanu, katerega že peče vroče solnce italijansko.

III.

Preteklo je pet mesecev, odkar so bili brambovci zapustili Kamnik — in še niso dobili njihovi stariši in znanci nobenega poročila o njih. Le toliko so čuli, da so Avstrijci v nekaterih bitvah premagali Francoze in jih popolnoma pregnali iz Lombardije. A kdo je vedel to gotovo? Če bi bilo tudi res, kdo je mogel trditi, da dragi sinovi še živé, da so zdravi in čvrsti? In stari Šebenik, ki je ljubil svojega sina nad vse, ustavil je vsak dan Miho, ki je donášal pisma iz Ljubljane in ga povpraševal, če ima zanj kaj, ali za kakega družega Kamničana, čegar sin je tudi moral na Laško. Toda zmeraj je odkimoval stari Miha in puščal žalostnega očeta na cesti. Ni bilo pisma z Laškega.

Nekega dné sedé proti večeru v gostilni pri «Jurčku» stari Šebenik, Planinšek in mnogo drugih meščanov ter pijó vino iz velikih majolk. Tudi tisti pohabljeni Tone sedi med njimi in ravno pripoveduje, kako se je bil z Nemci na Šleskem v takozvani sedemletni vojski, ko se prikaže Miha pri vratih.

«Dober dan,» pravi vsem skupaj, potem pa dá Šebeniku debelo pismo, «no sedaj mênim, da dovolj zvéste o Cirilu; glejte, to pismo je za vas, najbrž od vašega Cirila z Laškega.»

«Da bi te!» zamrmra Tone sam sebi. «Ravno ko imam še toliko povedati, pa dojde ta Miha, in me — — kar strl bi ga! Kar pojdi, Tone,» misli si; «danes že ne bo več za tè.» No pa vender ni šel; nekaj kapljic že še ostane, misli si in posluša.

Stari Šebenik pa poskoči pri prvih Mihovih besedah izza mize in s tresočo roko vsprejme pismo. Saj mu ga pošilja njegov ljubi Ciril, in sedaj bo zvedel vse, kar želi. Od vseh strani ga ogleduje, in zre napis. A revež ne zna čitati. Zato prosi Planinška, naj mu prečita list.

Ta odpečati pismo in jame:

«Ljubi oče!

Vaš hvaležni sin vas pozdravlja iz blažene Italije; ne bil bi nikdar mislil, da so na svetu tako krasni kraji, kakor je ta topla Italija. Vsa krajina se mi zdi kakor krasen vrt, po katerem tekó mnoge reke in potoki, vrt, ki je napolnjen s krasnimi mesti in ljubkimi vasicami. Tu menda ne poznajo snega, niti zime in mraza — tu vlada večna

pomlad. Kako pusto je bilo še vse pri nas na Slovenskem, ko smo zapuščali Ljubljano; a kakor da bi se bili preselili v raj, tako nam je bilo, ko smo stopili na laška tla. Vse je bilo zeleno, vse v cvetji, vse se je radovalo. Pomaranče so bile ravno zrele, in kako smo jih jedli! Ko sem bil še doma, ljubi oče, ali še veste, kako sem bil vesel, če ste mi prinesli kako pomarančo iz Trsta, kamor ste vozili hlode? Sedaj pa so mi bolj vsakdanje nego doma hruške in jabolka. Fige so sedaj ravno dozorele; nekateri naši vojaki so se jih tako najedli, da so zboleli. Dobre so, zelo dobre, posebno s kruhom; a žal, kruha nimamo dosti. Mesa in sadja imamo, kolikor hočemo, kruha pa dobivamo le redkokrat in še tedaj le turščinega. Tu sadé Lahi le turščico in iz turščine make si napravljajo kruh in polento, katero jedó po trikrat na dan. Tudi kar nas je vojakov, dobivamo je mnogokrat.

Gorenja Italija je velikanska ravnina, po kateri teče mogočna reka Pad, in v to se izlivajo vse druge reke, ki izvirajo ali v planinah ali v Apeninu. Od severa branijo sive alpe ali planine Italijo mrzlih vetrov, in zato cvetó tu pomaranče in fige, ko razsaja še pri nas mrzla burja in naletava sneg. Ko sem prvič ugledal švicarske in tirolske

alpe od južne strani, — oh, kako sem se zavzel! Tudi naše kamniške planine so lepe, a tako veličastne niso, kakor to gorovje, segajoče v oblake. Še vedno so pokriti njih vrhovi s snegom, in ostanejo pokriti, kajti ni tako vročega solnca, da bi ga stajal. Pod njimi pa so velika in krasna jezera, in na njih obrežjih raste najlepše cvetice, rodé se najslajši južni sadovi. In kamor pogleda oko, vidi veličastne gradove, lepa mesta in iz zelenja bliščé se bele vasice. Po jezerih pa se vozijo ribiči in prepevajo pesmice, da se človeku taja srce in rosi oko. Skoro sem se prepričal, da je na Laškem petje doma.

Predno smo prišli na Laško, prepodila sta generala Kray in Melas Francoze do reke Ada, vendar so imeli še mnogo mestec in gradov v lasti. Mi pa smo se pri Ogleji združili z ruskim generalom Suvarovom, ki je prišel z veliko množico Rusov v Italijo. Ti Rusi so kaj ljubi ljudje; nikdar se ne pričakajo in nas imajo posebno radi; njihovega jezika početkoma nismo dosti umeli, sedaj pa smo se mu že privadili, in lahko se pogovarjamo. Ruščina ni dosti različna od našega jezika in lahko jo razumimo, če govoré počasi.

Ruski general Suvarov je bil tudi naš vrhovni poveljnik, in pod njegovim vodstvom

smo si prisvojili celo Lombardijo in zaseli Pijemont. Vender prave bitke doslej še ni bilo. Le v malih bojih smo premagovali sovražnika. Ta se je na reki Trebiji združil z generalom Makdonaldom, ki je bil prišel iz Neapelja oslabljeni francoski vojski na pomoč.

Avstrijci in Rusi pa ga primemo na isti reki in ga premagamo popolnoma. Bila je vroča bitka, grozen dan! Nikdar ne pozabim strašnega grmenja topov, ki nas je malone oglušilo. Gost dim se je valil nad nami in pred nami; in v dimu smo drli čez mrtvece in ranjence vedno dalje in dalje za sovražnikom. V tem trenutku prižvižga kroglja in Planinškov Ivan —»

Tu se staremu Planinšku kar stemni pred očmi, kakor stena obledi in iz tresočih rok mu pade pismo. Nasloni se na mizo in glasno vzdihne. Če je tudi Ivana večkrat ostro karal radi njegove ljubezni do Anice, vender ga je ljubil, in gotovo bi mu dopustil tudi zvezo z Anico, če bi ne bilo drugače. Dasi je bil jako skop, vender ni imel hudobnega srca, in strah ga preletí, ko čita o svojem sinu, da ga je zadela kroglja.

Stari Šebenik pa prijazno tolaži Planinška, rekoč, da se njegovemu sinu morebiti ni zgodilo nič hudega, naj čita dalje, morda je vse dobro.

«Naj čita kdo drugi,» pravi Planinšek, «— jaz ne morem!»

«Miha naj bere,» ogласi se Tone, ki je še vedno prežal na majolike in njih vsebino. Mislil si je, «če prečita pismo, povem še jaz kaj, in še ga bomo pili.»

«Da, da, Miha!» pravi Šebenik in mu dá pismo.

Miha sicer ni znal dobro čitati, a toliko je vender znal, da je napise pisem, katera je prinašal iz Ljubljane, preštudiral in pisma oddajal na pravem kraji.

Vzame torej pismo in čita še dosti gladko, ker je pisal Šebenikov Ciril jako lepo:

«V tem trenutku prižvižga kroglja, in Planinškov Ivan pade na tla: nogo mu je predrļa svinčenka. Kako se mi je smilil revež! Naši tovariši hité mimo mene, jaz pa popadem Ivana in ga nesem iz gnječe, sicer bi ga bili poteptali.

Bitka je bila dobljena! Sovražnik uničen in Lombardija rešena. Solze veselja so mi tekle iz očij, ko sem videl, kako so se vojaki veselja objemali in peli vesele bojne pesmi. A tekle so mi tudi od žalosti, ko vidim ubogega Ivana trpečega tako strašne bolečine. Prenesli smo ga v bólnico, vzeli mu svinčenko iz noge in mu obvezali rano. K sreči kroglja ni zadela kosti; obtičala je v

mesu. A revež vender ni mogel hoditi. Da okreva popolnoma in skoro, o tem ni dvojiti, a vender mi je hudo, kadarkoli ga pogledam. Danes je prvič vstal, in šla sva na vrt. Dobro mu je del sveži zrak in toplo solnce; pravi, da se čuti mnogo boljšega. Ko sem mu povedal, da hočem pisati domòv, prosil me je, naj vam povem, da molčite o njegovi nezgodi. ‚Kaj bi napravljajl očetu in materi žalost in nepotrebne skrbi, ko ozdravim skoro,‘ dejal je, ‚in Anica, Bog obvaruj, da bi ta kaj zvedela.‘ Torej oče, prosim vas, molčite o tem.

Lombardija je prosta sovražnika; a ta se je preselil v sosedno Švico, in general Suvarov namerja udariti za njim in ga pregnati tudi iz Švice. Če pojdemo, tega za gotovo ne vem, a najbrž pojdemo, kajti vse ruske in avstrijske čete, ki so bile razkropljene po deželi, zbirajo se sedaj pri Veroni, kjer smo utaborjeni že več kot mesec dnij. Hujšega menda ne bo kot dosedaj. Skoro vam pišem zopet; do tačas pa ostajam

Vaš hvaležni sin

Ciril.

Verona dné 17. malega travna 1799.»

Stari Planinšek sedi otožno za mizo, in solza za solzo mu kapa po lici. «Ubogi Ivan,»

misli si, «jaz sem kriv tvoje nesreče. Zakaj te nisem odkupil? In sedaj trpiš radi mene.» Hitro plača svoje vino in otide. Ni mu bilo moči ostati v družbi; sram ga je bilo, da je tako grdo ravnal s svojim sinom.

Šebenik pa je bil močno vesel; saj mu je pisal ljubljeni Ciril, in sicer tako dolgo pismo, in tako lepo, da bi kar poslušal. Še celo Tone, ki je vedno trdil, da zna najlepše pripovedovati v Kamniku, priznal je, da ga je prekosil Ciril. Zato mu je pa tudi veseli Šebenik plačal za celo majoliko vina. In bili so veseli, kar jih je bilo pri «Jurčku»: Šebenik, ker mu je pisal sin, Miha in Tone, ker sta zastonj pila, drugi meščanje, ker so čuli toliko novic in krčmar, ker je mnogo stočil. Stari Planinšek pa se je doma jezil in kesal, da je bil tako skop, in za trdno je sklenil, da se poboljša.

IV.

Anica še ni prav nič vedela o nesreči, ki je zadela Ivana; vedno je molila k sv. Materi božji, da bi ga varovala. Upala je, da dobi kako poročilo o njem, a zamán je čakala pet dolgih, dolgih mesecev, o njem ni zvedela nič. Le toliko je čula od drugih, da so brambovci že zdavna zapustili Ljubljano in se napotili na Laško.

Skoro pa zvé, da je Šebenikov Ciril pisal svojemu očetu, kajti govorili so povsod o tem. Ivana so pomilovali in se niso upali Anici povedati njegove nezgode. Kajti ljubil je Anico vsakdo, kdorkoli jo je poznal. Le Vodopivnikova Roza jo je črtila, ker je vedela, da Ivan le njo ljubi in nobene druge.

Roza pa je bila kaj ničemurno dekle; ko je bil Ivan še doma, vedno se mu je kazala v najlepših oblačilih in se mu nasmihala sladko. A kako jo je jezilo, ko vidi, da ugaja Ivanu revna Anica v priprosti obleki bolj nego bogata Roza v lišpu svojem.

Na večer tistega dné, ko je prinesel Miha staremu Šebeniku poročilo o njegovem sinu

z Laškega, vrača se Tone iz Jurčkove krčme domov. Ko koraka počasi čez Šutino, zagleda Anico, ki teče za njim in vpije: «Tone! Tone!»

«Kaj pa je hudega, da tako vpiješ?» pravi Tone in se ustavi.

«Slišala sem, da je pisal Sebenikov Ciril očetu. Ko je pa šel stari Šebenik veselo žvižgaje mimo naše hiše, poprosim ga, naj mi pové, če Ciril tudi o Ivanu kaj piše! In glejte, kar izpremenilo se mu je oko, in otrnil si je solzo, nato pa dejal: ‚O Ivanu? Pač — ne, ne, o njem nič ne piše, prav nič.‘ In obrnil se je in odšel; še nikdar ga nisem videla takega. Tone, vi ste bili pri ‚Jurčku‘, ko so čitali pismo; prosim vas, povejte mi, kaj je bilo v njem?»

«Glej jo no! Kako ga ima rada! O Ivanu? No, o tem je bilo malo, a to malo — ni — ni vredno, da bi ti pravil!»

«Kaj je bilo pisano, kaj? Le povejte, če je tudi malo!»

«No, Ivana je zadela kroglja —»

«Jezus Marija!» vzdihne Anica in omahne.

Tone pa jo prestreže in nadaljuje: «Ne smrtno, samo v nogo ga je zadela. Najhujše, kar se mu more zgoditi, je to, da bo nosil mesto mesene — leseno nogo, kakeršna je moja!»

«O moj Bog!» izvije se iz Aničinih prs, in svetle solze jej polijó lica.

«No, no, nikari ne bodi tako mehka! Doslej sem ti pravil samo hude novice, sedaj pa pride še nekaj veselega. Glej, Anica, Ivanu so potegnili svinčenko iz noge in že je zdrav. Ne bo mu treba hoditi po leseni nogi. Samo nekoliko slab je še — drugo je dobro. No, ali ti je povšeči to?»

«Hvala bodi Bogu!» vzdihne deklica in uprè oči hvaležno v nebó.

«Anica,» nadaljuje Tone, «Anica, ne bodi huda, če sem te prestrašil; pa mi stari vojaki ne znamo drugače, nego kar brez ovinkev in olepšave povemo, kar vemo. Sicer te je pa ta zadnja novica, ki sem ti jo povedal, pomirila nekoliko.»

To rekši stari Tone, počasi otide, Anica pa hiti domov, da pové materi, kar je čula. Mati pa dé: «Moli zanj; družega ne moreš storiti.» In Anica uboga skrbno mater, in moli še dolgo, odkar je legla v posteljo. V molitvi zaspí.

Po Kamniku je vse mirno. Luči po hišah so izginile in meščanje so legli k počitku. Po ulicah ni videti nikogar, nego nočnega čuvaja, ki z dolgo sulico in svetilnico hodi po ulicah in varuje mesto nepovabljenih gostov — tatov. Ravnokar odkliče deveto

uro, ko gre mimo Vodopivnikove hiše, in nato zavije v postransko ulico proti Grabnu. Ko izgine za vogalom, zapre se v Vodopivnikovi hiši okno in skoro nato odpro se vežna vrata. Na cesto pa stopi Roza, zavita v veliko ruto.

«Sedaj me ne bo motil,» pravi sama sebi in se obrne proti ulici, ki vodi na stari Grad.

Stari Grad, kakor ga imenujemo sedaj, imenoval se je tudi o času naše povesti tako. Ni bil družega nego kup razvalin; tedaj seveda je štrlelo v zrak nekaj golih sten in mogočnih stolpov, katerih še ni razjedel čas. V njih so gnezdele sove in drugi nočni ptiči, na solnci pa so se grele ostudne kače. Pravili so, da v Gradu straši in da hodijo po njem o polnoči strašne pošasti, ki lové grajsko Veronico. Zato so se tega kraja ogibali, in malokdo je bil toliko pogumen, da se je upal celo pri belem dnevu iti na stari Grad. Kraj je bil torej samotni, kakor si ga le moreš misliti, vendar je ondi prebival star in pobožen mož, ki se je preselil na stari Grad, napravil majhno hišico in samotaril ondi.

O tem moži so govorili marsikaj; trdili so celo, da je bil nekdanj mogočen grof, a da se je hudo pregrešil, in da se zato pokori sedaj. Pa naj si bo temu kakor hoče, toliko je gotovo, da je bil naš puščavnik

jako bogaboječ in moder mož. Večkrat je onim, ki so pri njem iskali sveta, svetoval tako modro, da se je čestokrat bolje steklo, nego je bilo upati.

Ko stopi Vodopivnikova Roza na ulico, potegne močna sapa in njena ruta zavihra kaj čudno v zraku. Skozi pretrgane oblake pa posveti mesec na blede obraz Vodopivnikove Roze. Plaho se ozre okolu sebe, če je ne opazuje nihče in stopa hitro proti staremu Gradu. Pot je strma, večkrat mora počivati. A čim bližje prihaja staremu zidovju, tim bolj jej upada pogum; luna slika tako čudne podobe po drevji in grmovji, zidovje samo štrli tako čudno kvišku in — morebiti res bivajo strahovi v njem! Ali bi ne bilo bolje, da se vrne? Ne! Hitro stopa mimo stene, ne pogleda ni na desno ni na levo, le vedno dalje, in skoro stoji pred kočico puščavnikovo.

* Ta še bdi, in ko Roza pogleda skozi okno, vidi ga klečečega pred sv. razpelom. Mraz jo pretrese, ko se spomni svojega namena. A noče se muditi; roko stegne in potrka lahko na okno. Mož je gotovo čul to trkanje, kajti hitro vstane in hiti k oknu. «Kdo je?» vpraša potem.

«Jaz sem, Roza Vodopivnikova, svečarjeva hči!»

Samotár stopi korak nazaj! «Kaj, ti, mlado dekle, v tej pozni uri samo in na tem kraji, katerega se celó možje po dnevi ogibljejo?» vpraša napósled.

«Oh, oče, ne srdite se, moram vas vprašati za svèt. Da sem sama, to me ne vznemirja, ker se ne bojim strahov, in vem, da tu ni žive duše razven vas in mene.»

«Stopi v kočó in povej mi, kar ti teži srce,» pravi puščavnik in gre odpirat vrata.

Ko sedi Roza starčku nasproti, bije jej vender srce nemirnejše. Ne vé, kako bi začela. Iz te zadrege pa jej pomaga sivček, rekoč: «Torej svéta si prišla iskat k meni? Ali si pa tudi prepričana, da sem moder? Jaz sem kakor ti, le uboren človek, in modrost — o modrost, ta je le pri Bogu: Bog sam je moder. Če človek živi v samoti, kakor jaz, in premišlja božje naredbe, ali meniš, da je modrejši? Nikakor; jedina človeška modrost je v življenji; med viharnim in hrupnim svetom — tam dobivaš modrost — a le človeško modrost. Kaj je naše življenje družega, nego večni boj? Blagost njemu, ki se borí hrabro, ki se borí, ne z železom in ognjem, temveč z blagim orožjem — z vero. Glej, to je moja modrost! Druge modrosti ne poznam, in če tej modrosti zaupaš, pa mi odkrij svoje srce!»

«Blagi mož,» odvrne Roza, katere niso ganili nauki sivčkovi, «blagi mož, jaz trpim, neznano trpim. Če ste ljubili kdaj, veste, kako trpim! In prišla sem vprašat vas, kako bi končala to srčno bolelost.»

«Torej ljubezen je tvoja bolelost? Blaga in nedolžna ljubezen ugaja Bogu, a on črti pregrešno. Povej mi torej, kakšna je tvoja ljubezen?»

«Žal, da je nesrečna,» odgovori Roza. «Jaz ljubim Planinškovega Ivana; a ta ne mara zamè. Njegov oče sam mi ga je obljubil in dejal, da, če Ivan ne vzame mene, pa mu ne dà niti vinarja dote. Sedaj je še zvedel, da je zadela sina njegovega kroglja, in da je trpel hude bolečine. In glejte, starec se je jel kesati, da je tako grdo ravnal s svojim sinom, da ga ni odkupil vojaščini. Dejal mi je, da neče siliti sina svojega v ženitev, ki mu ne ugaja. Vse moje prošnje in trud ne bi torej nič koristile, in Anica bi venderle dobila Ivana. Prosim vas torej, svetujte mi, kaj mi je storiti, da se to ne zgodi, kajti bolj kot to, da me Ivan ne ljubi, boli me to, da bi ga imela ravno Anica.»

Roza konča; sivček pa, ki jo je resno poslušal, povzdigne svoj glas in jame svariti Rozo:

«Torej za to naj bi ti svetoval? Rad poučujem one, ki iščejo pri meni svêta s ske-sanim srcem, a če misliš, da bi ti podal roko svojo v hudobne namene, to me žali. Tudi jaz sem grešil, hudo grešil; a zapustil sem pregreho in iskal miru v samoti. In ti mi ga ni tu ne puščaš? Zapusti mojo kočo in idi, a povem ti, da vse človeške moči ne predrugačijo božjih naredeb, najmanj pa zlobnost. Če je božja volja, bode vkljub tvojemu trudu Anica venderle žena Ivanova, ti pa nikdar, nikdar!»

Kakor strela zadene ta govor Roza, in predno se zavé, stoji pred razvalinami. Strašen vihar je nastal, ko je bivala pri puščavniku; grmelo je, kakor bi se hotelo podreti nebo. Iz daljave začuje smrtno prestrašena Roza, kako bije ura na Šutini polunoč, uro strahov. Temno je, kakor v rogu; le tu in tam švigajo bliski, kakor ognjene kače. Dež lije v potocih iz neba in Roza sama — čisto sama, brez zavetja v pozni uri na tem strašnem kraju. Ves njen prejšnji pogum izgine in strahoma zre na staro zidovje. Vseh povestij, kar jih je čula o gradu, domisli se v tem hipu, nehoté se strese. In zdaj, zdaj mēni, da se jej bliža bela podoba od gradu . . . Bliže in bliže . . . Blisk in tresk; Rozi se zdi, da čuje iz gromenja divji smeh:

«Tvoj — tvoj pa ne bo nikdar!» Nov blisk, nov tresk — strela udari v bližnje drevo — Roza se zgrudi nezavestna.

Ko se prebudi, vzhaja ravno solnce. Do kože premočena, spomni se ponočnega dogodka in kakor preplašena zver hiti z groznega kraja. Noge se jej šibé, pot jej teče s čela, in vendar hiti vedno dalje. V Kamniku še spé vsi, ko dospé do hišé svojega očeta, in nihče je ne vidi, ko hiti po stopnicah v spalnico. Trudna, do smrti trudna, vrže se na posteljo; a spati ne more; vedno in vedno se jej dozdeva, da vidi pred seboj grajsko Veronico in čuje njen glas: «Tvoj — tvoj pa ne bo nikdar!» Napósled zadremlje; a káko je to spanje? Strašne sanje jo mučijo in jej ne dadé miru. Glava jej je težka kakor svinec in srce jej bije tako močno, da hoče raznesti prsi . . . Roza zboli na smrt!

Stari Vodopivnik tarna in tarna in čuje cele noči poleg ležišča ljubljene Roze.

A za nekoliko dnij zaklenka na Šutini mali zvonček za umirajoče. Ljudje vprašujejo, kdo je umrl? Odgovor pa je: Roza Vodopivnikova! —

Pokopali so jo na Šutini tam za velikim oltarjem. Njen oče pa je preklečal po cele

dni na njenem grobu in ga rosil s solzami. Ni bilo tolažbe zanj, in komaj je preteklo pol leta, položili so tudi njega poleg ljubljene hčerke v grob.

V.

Pustimo mrtve v hladni zemlji in vrnimo se k živim na bojišče v Italijo. Ivanova rana, katero je dobil v bitki, ni bila nevarna; kroglja mu je prodrla samo meso in ni prišla do kosti. Ko so mu vzeli svinčenko iz noge in mu obvezali rano, jela se je skoro celiti, in Ivan je okreval. Tistega dné, ko je pisal Šebenikov Ciril svojemu očetu, vstal je prvič; odslej pa se je krepil od dné do dné, in če ga je vodil Ciril na sprehod, čutil se je celó srečnega.

Ivanova nezgoda ni bila brez vsacega pomena; bila je povod, da sta se srčno sprijaznila tovariša.

Skoro je Ivan popolnoma ozdravel in znova so ga uvrstili med vojake. A kjer je hodil in bil, spremljal ga je Ciril, in vojaki so ju šaloma imenovali dvojčka.

Ko so bili Francozje pregnjani iz Lombardije, vrnil se je mir v deželo; a ta mir ni trajal dolgo. Avstrijci in Rusi niso prišli v Lombardijo novotarit, in zato so uvedli zopet prejšnjo državno upravo. Postavili so

na prestol sv. Petra papeža Pija VII., vrnili njemu cerkveno državo, prejšnjim knezom pa dežele njihove.

Lahom te naredbe niso bile po volji, še manj pa Francozom. In nove trume sovražnikov prideró v deželo, združijo se z onimi, ki niso bili zadovoljni z naredbami avstrijskimi in jamejo nadlegovati združenó vojsko Rusov in Avstrijcev.

General Suvarov pa jim gre s svojimi navdušenimi četami nasproti in jih prime pri Novi. Vname se strašen boj, v katerem sta se bojevala Ivan in Ciril skupaj. A sedaj jima prizanesó pogubne svinčenke, ki so žvižgale okolu njiju, in nepoškodovana sta. Boj traja do trde noči — in še ni odločena bitka. Tu se posreči Suvarovu, da obkoli sovražnika in ga popolnoma razbije. Kdor ni padel, vrgel je orožje od sebe in se udal slavnemu generalu. Stari vojaki pa so pravili, da ne pomnijo ni take zmage, ni tacega poveljnika. In res je bitka pri Novi meseca velicega srpana l. 1799. z neizbrisnimi črkami zapisana v knjigo zgodovinsko.

Bil je to vesel dan za vojake, in smeli so si sedaj odpočiti do dobrega. A žal, ni jim bil dan trajen pokoj. Pride višje povelje, naj Suvarov s svojimi četami prekorači Alpe in se združi v Švici z generalom Korsa-

kovom, ki je bival z drugimi ruskimi četami v Švici.

Suvarov zapusti takoj Italijo in prekorači z Rusi in več avstrijskimi polki, med katerimi sta bila tudi Ivan in Šebenikov Ciril, prelaz sv. Gotharda. Nepopisne so težave, s katerimi so se borili ubogi vojaki, predno so prekoračili tega groznega velikana in stopili na švicarska tla. A kdo popiše njihovo prese-
nečenje, ko najdejo tu namesto Rusov sovražne Francoze! Generala Korsakova so premagali Francozje in razkropili njegove čete. Suvarovo vojsko obkoli sovražnik od vseh strani, preganja jo trudno in lačno po ozkih in strmih potih, in to v deželi, kjer že razsaja huda zima in naletava sneg noč in dan. General Suvarov torej ne more nič boljšega storiti, nego bližati se avstrijski meji.

Nekega dné preganja jih sovražnik po ozkem, tik globokega prepada vodečem potu. Le po dva in dva moreta hoditi skupaj. Na pravo bitko v tem gorovji ni misliti, in zato skušajo Francozje uničiti oslABLJENE in utrujene Ruse in Avstrijce z vednim preganjanjem.

Ivan in Ciril hodita skupaj. «Čez dva, k večjemu tri dni pridemo v Graubünden, in potem nam bo bolje, vsaj stradali ne bomo!» pretrga Ciril molčanje.

«Bog nam pomagaj!» odvrne Ivan; «jaz sem obupal, da bi še kdaj videl ljubo svojo domovino.»

«Beži, beži,» tolaži ga Ciril, «kdo bi sanjaril tako! Dokler človek ne izgubi vsega, ne sme se udati obupu.»

«Kaj pa morem še izgubiti, kakor svoje življenje?» vzdihne Ivan. «In če se vrnem v domovino, ali me ne čaka tam le žalost in trpljenje? Oče mi ne dovolijo zveze z Anico, poznam jih predobro!»

«Le nikari ne misli tega!» svari Ciril. «Kdo vé, kaj se še utegne zgoditi!»

«Ciril, meni se zdi, da nikdar več ne vidim svoje Anice. Prosim te, pozdravi mi Anico, če bi se mi res kaj zgodilo; povej jej, da sem jej ostal zvest, zvest do zadnjega diha; reci jej, da me je njena podoba spremljala v boj, da sem zanjo vse radovoljno pretrpel in naj me tudi ona nikdar ne pozabi. Obečaj mi, Ciril!»

«Kako si danes čuden, Ivan,» pravi Ciril in ga pogleda žalostno. «Rad ti obečam, kar zahtevaš; sicer pa nikari ne misli najhujšega.» In pri teh besedah gorko stisne prijatelju rokó.

«Sedaj sem miren in rad zapustim ta svet, če je božja volja! Samo toliko — —»

V tem trenutku uide Cirilu Ivanova roka, in ko ta pogleda okolu sebe, ravno še vidi Ivana, kako pada v prepad! Nato se začuje zamolklo ječanje iz globočine in vse je tiho. — — —

Kdo popiše Cirilovo žalost, njegov strah in njegovo ihtenje, ko vidi, da mu je vzet njegov najboljši prijatelj! Premišljaje stoji ob prepadu in zre v globočino. A ni mu bilo treba dolgo zreti; prepriča se, da iz tega brezna ni rešitve, otrne si solzé iz očíj in moleč iskreno molitvico za predragega, pohiti za tovariši. — — —

Suvarov je dospel s svojimi četami srečno po renski dolini do bodenskega jezera. Mnogo, mnogo jih je ostalo v Švici, a — bili so mrtvi. Slaba pota, strašno trpljenje, mraz, glad in žeja jih je ugonobila; med temi je bil tudi nesrečni Ivan.

Šebenikov Ciril se je spominjal svojega prijatelja v molitvah, in vroče solzé so ga polile vselej, kadar se je spomnil svojega zadnjega pogovora ž njim. Bal se je svoje vrnitve v domačijo, saj bi mu žalost Aničina trgala srce.

General Suvarov se vrne s svojimi četami na Rusko, avstrijski vojaki pa, ki so šli ž njim v Švico, razpuščeni so bili vsak v svojo domovino. Šebenikov Ciril se je

hotel vrniti še tisto zimo, a bilo mu je nemogoče brez denarja in v trdi zimi premeriti tako dolgo pot. Zato stopi pri nekem kupci v službo, da bi si prihranil toliko denarja, da bi na pošten način prišel v svojo domovino.

VI.

Skoro se je storil mrak; sneg je močno naletaval in brila je mrzla burja. Po isti stezi, po kateri so bežali naši vojaki, koraka mlad mož lepe in močne postave; bil je priprost Švicar. Pred njim teka močen pes črne barve, pristen Bernardinec. Ravno prideta do prepada, v katerega je pal Ivan, kar obstoji pes in teka močno lajaje okolu in se kar hoče zagnati v globočino. Njegov gospodar pa pogleda na tla in opazi na prepadovem robu sledí, ki so pričale, da se je tu spoddrsnilo komu in da je revež pal v globočino.

«Izgubljen je!» zamrmra in hiti po bregu nizdol; skoro se prikaže s svojim psom na dnu brezdna, ravno tam, kjer se začinja prepad, in varno stopa po prodoru. Tu postoji, prišel je do nesrečneža. Ivan leži s snegom pokrit tik strme stene na kupu snega, katerega je nanesel veter v ta kot.

Gireaud (izgovori: Žiró), tako se je pisal usmiljeni Samaritan, privzdigne mu glavo in položi roko na srce Ivanovo; še je bilo,

a kakó slabo, kakó počasi! Iskrica življenja je še tlela, a predno ga more prinesiti Gireaud na gorko, ugasne morda.

To spozna Gireaud, in zato ne pomišlja dolgo: rahlo si ga naloži na rame in hiti, kar more iz brezdna. Pota so mu znana, zato se zlahka izogiblje nevarnih mest. A breme je vedno težje in težje, pot mu lije po čelu, in vender hoče rešiti nesrečneža. Ravno ko priplava luna na obzorje, ugleda v daljavi svojo kočico. Pospeši korake in dospe v zavetje: Ivan je rešen!

Gireaud ni bil oženjen, niti ni imel otrok. Sam je kmetoval na svojem malem domu, po zimi pa je hodil na lov. In vračujé se z lova, rešil je Ivana.

Kako se je začudil Ivan družega dné, ko se je prebudil na gorki postelji, dá se misliti. Poškodovan ni bil, le po obrazu opraskan in obleka njegova raztrgana. Oni kup snega v prepadu ga je rešil gotove smrti. In solze veselja je pretakal, ko mu je pravil Gireaud, kje in kako ga je našel — dasi ga revež ni razumel, saj mu je bila francoščina popolnoma tuja. Le časih je ujel kako besedo, a drugo si je raztolmačil sam.

V onem delu švicarske dežele, kjer je bival Gireaud, govore le francoski; proti

severu in severozapadu bivajo Nemci, proti jugu in jugozapadu Lahi. Gireaud pa je tudi laški govoril za silo. Ivan, ki se je v jednom letu laščini toliko privadil, da je lahko govoril v tem jeziku, vpraša svojega rešitelja, če ume morebiti laški?

Kdo popiše njegovo radost, ko mu ta po laški odvrne, da ume. In kramljala sta cele večere.

A dasi ni bil Ivan ranjen pri padci, vendar je zbolel močno. Preveliko trpljenje na težavnem potu čez malone dva tisoč metrov visoko goro priklenilo ga je na posteljo. Jelo se mu je mešati, in govoril je v čudnem, Švicarju popolnoma neznanem jeziku. Vse moči so ga zapustile; dobri in usmiljeni Gireaud pa mu je stregel, dokler ni okreval. Ivanova močna in zdrava narava je zmagala torej že tretjič.

Med tem pa je poteklo pol leta; sneg se je jel taliti, solnce je tako ljubko sijalo na Ivanovo posteljo, da je komaj prestajal v sobi. Po sili je hotel pod milo nebo. A Gireaud odlaša od dné do dné. «Le potrpi!» dé Ivanu. «Mrzla sapa bi ti utegnila škoditi.» A Ivan je že videl zeleneče drevje, čul prepevajoče ptičje in zrl v nebo, jasno kakor ribje oko. In zopet je prosil svojega dobrotnika, naj ga pusti.

Gireaud mu sedaj dovoli. «Do dobrega je okreval,» misli si, «in zunaj je dovolj toplo.» Vede srečnega Ivana na sprehod. Ta pa se ne more nagledati krasne narave: Kako veličastna je ta Švica, kako mogočna roka Tvoja, o stvarnik, ki si postavil te snežene velikane! Solzé veselja in žalosti ga poljó, ko se spomni svoje domovine in ljubljene Anice, ki jo je zapustil tam daleč za sinjimi gorami!

Misel na domovino in Anico mu ne dá miru, in nemudoma se hoče vrniti v svoj rojstni kraj. Zamàn ga prosi Gireaud, naj ostane vsaj še mesec dni pri njem, zamàn ga svari, da komaj ozdravel ne prestane dolgega in težavnega pota. Ivan se ni dal muditi in napravil se je na pot.

A Gireaud je bil preblagega srca, da bi puščal Ivana samega. Kar je imel denarja, to vzame, zaklene hišo in z dolgimi palicami v rokah zapustita Švico. Ko prekoračita prelaz sv. Gotharda, hoče se Gireaud posloviti od njega; a Ivan prosi, dokler mu ne obljubi, da ga hoče spremiti v njegovo domovino. Drugič je hodil Ivan po blaženi gorenji Italiji, a sedaj pač z drugačnimi čutili kot prvič; saj se vrača v svojo milo domovino, v naročaj ljube Anice svoje.

VII.

Vso zimo je ostal Šebenikov Ciril pri trgovci, kjer se mu je prav dobro godilo. Gospod njegov mu je zaupal vse. Ko se zemlja novič prebudi k življenji in jame izginjati sneg s hribov, hoče se Ciril napotiti proti kranjski deželi. A gospod njegov ga neče pustiti, tako se mu je prikupil vrli Slovenec; pregovarja ga, dokler mu napósled ne obeča, da ostane pri njem vsaj še pol leta. Nerad je storil to, a ni hotel žaliti blagega moža, kateremu je bil bolj svetovalec in prijatelj nego služabnik. Rad bi bil pisal domòv, naj ne skrbé zanj oče in mati, da se mu dobro godi in da se vrne skoro, ali pisati bi bil moral tudi o Ivanu in nesreči njegovi. Vedoč, da bi Anica zvedela o njegovem pismu, ni jej hotel napravljati žalosti in molčal je rajše. V mislih pa je bil vedno pri svojcih in vedno mislil na to, kako bi kolikor mogoče rahlo pripravil Anico na Ivanovo nesrečo. A ni se mu hotelo posrečiti, izumiti pravega pota, kateri bi ga vodil pri tem težavnem delu. In obžaloval je ubogo Anico.

Ta pa je dan na dan slonela pri oknu in gledala, kdaj pač pride tako težko pričakovani Ivan. A ni ga bilo. Potrta je legala v posteljo in točila bridke solze. Molila je zanj, vedno molila, saj revica družega ni mogla, nego moliti. Mnogi brambovci, ki so šli z Ivanom v boj, vrnili so se že, a nihče ni vedel ni o Ivanu, ni o Cirilu. Le toliko so pravili, da je šlo več avstrijskih polkov z Rusi v Švico; če sta pa med njimi bila tudi Ivan in Šebenikov Ciril, tega ni vedel nihče.

Nekega dne gleda žalostna Anica skozi okno; poluzgotovljeno ročno delo jej leži v naročaji. Kar pridrdra lepa kočija, katero vlečeta krasna bela konja, in se ustavi pred hišo. Iz nje stopi mlad gospod v lepi črni obleki in se približa Anici.

«Ali mi morete povedati,» nagovori jo prijazno, «kje stanuje gospa Bornova? Rekli so mi, da v tej hiši!»

Anica močno zarudi in odgovori plaho: «Da, v tej hiši; prosim, gospod, le stopite v izbo, takoj hočem poklicati mater.»

«Vi ste njena hčerka?» vpraša začuden tuji gospod in si položi roko na čelo. «Nesrečna usoda!» zamrmra sam sebi in stopi k pragu, kjer je že stala Anica, da vede gospoda v hišo.

Anico pa je bilo močno sram; čemu jo ta gospod tako čudno pogleduje? Še nikdar je ni nihče tako gledal! Odpre mu sobo in obriše stol; nato pa hiti klicat mater.

Prišlec se ozira po sobi, ko je sam; sobica je revna a čedna. Solza mu prisveti v očesu. «Te revščine smo krivi mi,» vzdihne napòsled in si otrne solzo.

Kar se odpró vrata in v sobo stopi gospa Born, Aničina mati. Prijazno pozdravi svojega gosta in se vsede njemu nasproti. Gospod Semen pa jame govoriti:

«Gospa! Danes zveste nekaj, česar gotovo ne pričakujete; prišel sem poravnat zastarelo krivico! Jaz sem najstarejši sin rajnega trgovca Semena.»

«Semena, pravite?» vpraša čudeč se gospa Born.

«Tako je!» odvrne gospod Semen; «ali ste ga poznali?»

«Da, da, poznala sem ga; bil je večkrat pri nas in moj rajni mož je mnogokrat govoril o njem,» odgovori mati.

Gospod Semen nadaljuje:

«Glejte, moj oče je bil jako imovit, in je mnogo občeval z Vašim rajnim možem, s katerim se je celó zapletel v neko kupčijo, ki se pa, žal, ni obnesla. Vaš mož je dal malone vse svoje imetje mojemu očetu,

da bi jo dognal. Pri tem podjetju je bil tudi gospod Planinšek, kateri pa ni, kar vem zagotovo, priložil ničesar, in je svoja tovariša podpiral bolj z imenom nego z denarjem. Voditelj vsemu podjetju pa je bil bogati Semen, moj oče. Sklenil je kupčijo z bogatim tržaškim trgovcem. Kar pride pismo iz Trsta, v katerem je stalo, da trgovec ne more plačevati, ker se mu je na morji potopila ladija z dragocenim blagom. Bilo je torej imetje vaše in naše izgubljeno. Toliko da ni obupal moj oče; več dni ni jedel nič, in vidno se je postaral. Napósled se pomiri; napravi se na pot in gre v Kamnik; menda je prišel vašemu očetu pravit nesrečo.»

«O dobro se spominjam tistega strašnega dné,» pravi gospa Bornova; «nikdar ga ne pozabim.»

«Vi ste bili uničeni,» nadaljuje Semen, «moj oče je izgubil vse svoje imetje; Planinšek pa je najmanj trpel.»

«Čez mesec dnij pride pismo, zopet iz Trsta. Trgovec je pisal, da se ladija ni potopila, kakor so mislili, temveč vrnila se v Trst. Kdo popiše veselje mojega očeta? Bil je zopet bogat, dobil ves denar nazaj in zraven še dobička štirideset odstotkov, kar je znašalo ogromno svoto. Ker pa je bil on, kakor sem že rekel, voditelj vsemu podjetju,

prišel je nanj tudi ves denar vašega moža z dobičkom vred. Tu pa oslepi mojega očeta pohlep; saj Born ne vé, kaj se po sveti godi, misli si, in obdrži ves vaš denar. Ravno takrat pa je umrl vaš mož, in to ga le še bolj osrči, da obdrži denar.

«Poteklo je od tistega časa petnajst let. Kar zboli moj oče jako nevarno. Na smrtni postelji pokliče me k sebi in mi pové, kar ste ravnokar čuli; moral sem mu priseči; da vam poravnam vso škodo. Dal mi je račune, listine itd. in me zarotil, naj mu izprosim od vas oproščenja. Obečal sem mu, in skoro na to je mirno v Gospodu zaspal.»

«Lahka mu bodi zemljica,» pravi gospa Bornova in si obriše solzé, ki so jej lile po licih.

«Blaga gospa, vi mu oproščate? Oh, prosim vas v imeni Onega, ki je svojim najhujšim sovražnikom oprostil, oprostite mu,» prosi pospod Semen in se spusti na koleni pred njo.

«Kar je bilo, ni več, in česar ni, pozabljeno je. Rada mu oproščam vse, in moliti hočem za dušo vašega očeta.»

Solze hvaležnosti ga polijó pri teh besedah in veselo vsklikne: «Oče, oče, oproščeno ti je!»

Molk nastane. Za nekaj časa pa vzame gospod Semen iz žepa knjižico in pravi: «Sedaj pa, gospa Born, pride račun; vaš mož je dal k podjetju dvajset tisoč goldinarjev. Tržaški trgovec pa je dajal po devetnajst odstotkov in štirideset odstotkov dobička. Torej bi moral dobiti vaš mož, predno je umrl, štiri in dvajset tisoč in tri sto goldinarjev. Od tistega časa pa je preteklo petnajst let; in ker vam denar ni bil na razpolaganje, dati vam moram toliko odstotkov od njega, kolikor zahtevate! Recimo po šest odstotkov. Ali je dobro?»

Ko pa vidi, da gospa Bornova odkimuje z glavo, kakor bi hotela reči, da ni potreba odstotkov, nadaljuje hitro: «To dá skupaj šest in dvajset tisoč pet sto in dvajset goldinarjev.»

S temi besedami odpre svojo torbo in našteje osupli gospé imenovano svoto na mizo.

Solzé veselja pretaka gospa Born, ko vidi, da jej je pomagano iz jedinščine, da je bogata in nje Anica preskrbljena.

Dolgo se še pogovarjata, in ko se poslavlja gospod Semen, vpraša še: «Torej v oni hiši ste stanovali prej?»

In ko mu gospa Born pritrdi, poslovi se tudi od ravno vstopivše Anice in brzo

odide v imenovano hišo. Čez teden dnij pa se gospa Born in nje hčerka preselite vanjo, kajti gospod Semen jo je kupil gospé v znamenje hvaležnosti.

Anica in nje máti ste bili srečni, presrečni. Zopet ste smeli imenovati hišo, ki je bila pred leti njijna, svojo last. Skrbni oče jo je prodal, da bi žena in hčerka ne stradali. In — o čudna pota božja, ona hiša — sedaj je zopet njijna. A kaj nam pomaga blesk posvetnega blaga, če ni v srci pokoja? Tega pa Anica ni imela, saj je še vedno vzdihovala po Ivanu!

VIII.

«Glej, prijatelj, to je moja domovina,» pravi potnik svojemu tovarišu, ko stopata po prašni cesti v Kamnik; «ali ni lepa, ta moja domovina?»

«Pač, lepa je, Ivan, in posebno tebi, ki se vračaš v njo, ko je nisi videl več ko leto dnij,» odvrne mu tovariš.

«In tam, tam, oh, Gireaud, poglej, tam za onim gričkom, tam je moje rojstno mesto, tam sem zapustil svoje stariše in ljubljeno Anico svojo.»

Ravno se je videlo, kolikor se je dalo videti v mraku, kamniško mestice. Tako ljubko se je razprostiralo pod mogočnimi planinami, h katerim se spenja grič za gričem, da Ivan nehoté obstane in gleda svoj rojstni kraj.

Močno mu bije srcé, ko gresta po Šutini in zavijeta v Zaprice. Sedaj, sedaj, poletí v naročaj svoje Anice, katere ne zapusti več. A kako osupne, ko začuje iz znane hiše tuje glasove! Saj tu notri ni bilo čuti nikdar moških glasov! A sedaj? Strašna slutnja ga

presune; že hoče stopiti v vežo, tu začuje za seboj moške korake in, ko se obrne, spozna starega Šebenika.

On pozabi, da je komaj četrť ure v Kamniku, da se je tako spremenil, da ga ni moči spoznati; ustavi Šebenika in ga vpraša s komaj razumljivim tresočim glasom: «Anica, kje je moja Anica?»

Šebenik pa se kar prestraši. Kaj hoče ta tujec s svojim spremljevalcem v čudni tuji obleki, po noči na tem kraji? Kajti Ivana ni spoznal niti po obrazu, niti po glasu. Imel pa je tudi Ivan lepo črno brado, in njegova lica so bila zagorela; govoril je s tujim naglasom. Po vsej pravici se je torej čudil Šebenik. A ni se mogel dosti čuditi, kajti Ivan ga prime z močno roko za ramo in mu zakliče: «Šebenik, lepo vas prosim, povejte mi, kje je Anica Bornova?»

«Tam-le na Šutini, v oni véliki hiši, kamor se je preselila pred dvema mesecema. Le naravnost — —»

Več Ivan ni čul; namignil je prijatelju in hitel v zaznamovano hišo. Čez nekaj trenutkov se objameta dolgo ločena Ivan in Anica.

Bog je uslišal njene prošnje in molitve in jej dal drazega Ivana; a kdo popiše Ivanovo radost, ko mu pové Anica, kako se je

pri njih izpremenilo gmotno stanje; kajti vedel je, da mu sedaj oče ne bodo branili, vzeti Anico. Dolgo v noč so sedeli okolu mize Ivan, Anica, njena mati in Gireaud in se pogovarjali; bili so veseli, da nikdar ne tako. Pripovedovanja in izpraševanja ni bilo konca. Ivan je moral povedati vse svoje dogodke od prvega do zadnjega; Anica pa je točila solze veselja, in ko pokaže Ivan svojega prijatelja Gireauda, ki ga je rešil gotove smrti, kdo popiše prehvaležni pogled, s katerim pogleda Anica vrlega Švicarja! Zahvali se mu presrčno in mu prijateljski stisne roko. Gireaud si je pač mislil, zakaj mu je Anica tako hvaležna, a razumel je ni: saj revež ni znal slovenski. Tiho je poslušal veselo družbo in molčal.

Tu se odpró vrata in v sobo stopi stari Planinšek in njegova žena; poslala je po nju gospa Bornova, rekoč, da jima hoče napraviti veselo uro. Stari Planinšek je močno izpremenjen; pozná se mu, da je hudo trpel. In res se je vedno kesal, da ni svojega Ivana odkupil vojaščini. Posebno pa ga je pretresla smrt Vodopivnikove Roze, in spoznal je, da človek ne sme gledati na denar, ampak na blago srce.

Osupla gledata prišleca zbrane goste, in Planinšek ne spozna svojega sina. A ljubeče

materino oko vidi bistrejše; z glasnim vsklikom hiti k Ivanu in ga objame. Kako naj popišem nastopni prizor? Kako naj naslikam veselje materino, kako čutila, ki pretresajo starega Planinška!

«Ivan,» izpregovori napósled oče, «ali mi opráščaš?» *oprostit*

«Oče, oče, kaj naj vam oprostim? Saj vam nimam kaj oprostiti!»

Solza veselja se zasveti v očéh starega moža, ki je vse svoje življenje cenil le denar, a na stare dni se naučil ceniti tudi blago srce. Molcé položi sinovo roko v ono Anice in ju blagoslovi.

Kdo je bil srečnejši od Anice in Ivana?

Dolgo so še kramljali, in Ivan je moral zopet in zopet pripovedovati svoje dogodke. In hvaležno sta stiskala Ivanov oče in mati blagemu Gireaudu roko; Planinšek pa je rekel, da jih Gireaud ne sme nikdar več zapustiti.

Ko udari na Šutini ura polunoč, in se loči družba, dé stari Planinšek, da je bil to najlepši dan njegovega življenja, in prav je govoril!

IX.

Našim starim znancem so bili nastopni dnevi pravi prazniki; prijatelji in znanci so prihajali in želeli staremu Planinšku mnogo sreče. Šebenik pa je bil jedini, ki je žaloval. Kje je njegov Ciril, njegov ljubljeni Ciril? Povedal mu je Ivan, kar je vedel, namreč, kje sta se ločila s Cirilom. A to dobrega moža ni upokojilo; vedno je tarnal, da nikdar več ne vidi svojega ljubega sina, in zamàn so ga tolažili Planinškovi. «Meni je Ciril izgubljen,» dejal je in žalostno povесil glavo.

A bil je tudi še nekdo, kateremu se je jelo tožiti; bil je to Švicar Gireaud. Tožilo pa se mu je po sinjih švicarskih gorah, po ljubi kočici. Tudi ni mogel govoriti z nikomer, saj ni razumil nihče njega in on nikogar. Ni Ivan, ni Anica, ni Planinšek ga niso mogli preprosiiti, da bi ostal pri njih: vzel je palico in se napotil v daljno, daljno Švico. Obljubil je pa, da se hoče povrniti in se potem stalno naseliti v Kamniku. Svojo drago Švico pa mora videti še enkrat! In odšel je.

Zopet je preteklo pol leta; ves Kamnik je bil na nogah; saj se ima vršiti v kratkem poroka Ivana z Anico Bornovo; zato so se delale velike priprave.

Bilo je na praznik Marijinega rojstva dné 8. kimovca leta 1800. Pred šutinsko cerkvijo je bilo kar črno ljudij, čakajočih novoporočencev, ki imata skoro priti iz cerkve.

Tu pride tuj mož, očividno popotnik, čez Sutino, in ko vidi toliko množico ljudij pred župno cerkvijo, ne more se vzdržati, da ne bi vprašal v bližini stoječega meščana, káko slovesnost obhaja Kamnik?

«Planinškov Ivan se je ravnokar poročil z Ano Bornovo; ali ne veste tega? No pa res, saj ste tujec!»

«Planinškov Ivan? Jeli mogoče?» misli si Ciril, kajti ta je bil oprášeni popotnik, in vpraša strmeč:

«Ali sem slišal prav? Planinškov Ivan pravite?»

«Da, da, on,» pritrđi meščan; «ali ga poznate?»

«Pač, pač, poznam ga! Hvala vam!» odvrne Ciril hlastno in otide.

Komaj se prerije do cerkvenih vrat; tam pa postojí in čaka. Ravnokar je bil zvršen

cerkveni blagoslov in poročenca in gostje dojdejo do vrat.

«Da je on, ni dvojbe,» zamrmrà tiho Ciril; «in vender — saj sem ga videl na svoje oči — in ta Ivan —»

Ciril pa je pozabil, da govori malone glasno. In ravno ko izgovori Ivanovo ime, gre ta mimo njega. Ivan se hitro obrne in spozna v oprášenem popotniku na prvi pogled svojega prijatelja Šebenikovega Cirila.

«Ciril! Ciril!» zakliče Ivan, in strastno objame svojega prijatelja. Bil je ginljiv prizor, kako sta se objemala zvesta prijatelja po dolgi ločitvi na cerkvenem pragu pred nebrojno množico.

Kako pa je bil še le Cirilov oče, stari Šebenik, vesel, ko mu privede Ivan sina v naročaj. Ni se ga mogel nagledati.

Nič ni torej kalilo veselega gostovanja presrečnemu Ivanu in Anici; saj so bili vsi tako veseli in srečni! — — —

Minulo je nekaj let. Ivan in Anica sta živela zadovoljno, istotako stariši Ivanovi in Aničina mati. Ljubili so se, kakor ena družina. Šebenikov Ciril pa je šel nazaj k svojemu gospodu, kjer je imel kaj dobro službo. Pač je stari Šebenik žalostno po-

vesil glavo, ko mu je Ciril povedal, da skoro otide, a potolaži se, ko mu Ciril obeča, da ga hoče vsako leto najmanj enkrat obiskavati.

Ciril je bil zvest sluga svojemu gospodu; ta ga je pa tudi cenil najbolj izmed vseh svojih služabnikov. Izroči mu torej vso svojo trgovino in mu da najstarejo svojo hčer za ženo. Stari Šebenik se preseli k sinu, in v družbi malih vnukov se vidno pomladí.

Nekega dné pride Gireaud iz Švice v Kamnik. Kako so ga bili veseli vsi! Slovenščini se je skoro privadil toliko, da je lahko občeval z ljudmi, in rad ga je imel vsakdo, kdor ga je poznal. Kako ves drugačen je bil Gireaud, kot drugi Francozje! Večkrat je trdil, kako težko se je ločil od drage Švice, a da se je ločil le iz ljubezni do svojega prijatelja. Pomagal je Ivanu pri kupčiji, ker ni hotel biti nikdar brez dela. Za nekaj let se je oženil z Zornovo Katrico z Grabna in prevzel službo višjega gozdarja gozdov kamniških. Naravno, da se je čutil sedaj popolnoma domačega; saj je imel snežene planine, ki so namestovale švicarske gore, in kakor doma, hodil je na lov tudi tukaj. Še sedaj se ga spominjajo zelo stari ljudje pod imenom «Francoz».

